

ОГЛЯД ЗАКОНОПРОЄКТІВ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ»

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (далі — Закон) ухвалили 20 жовтня 2014 року. До нього неодноразово вносилися зміни. Після початку широкомасштабного вторгнення Російської Федерації (далі — РФ) на територію України у лютому 2022 року зміни до Закону вносилися двічі:

- Законом [№ 2417-IX](#) було приведено окремі положення у відповідність до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»;
- Законом [№ 3446-IX](#) визначено деякі з питань забезпечення внутрішньо переміщених осіб (далі — ВПО) житлом для тимчасового проживання, зокрема визначено повноваження органів місцевого самоврядування щодо формування відповідних фондів житла для тимчасового проживання.

Станом на квітень 2024 року на розгляді Верховної Ради України перебувають ще одинадцять проєктів, які передбачають внесення змін безпосередньо до Закону. Проте ці проєкти:

- не узгоджуються зі вже впровадженою державною політикою щодо внутрішнього переміщення;

- не мають фінансового обґрунтування;
- можуть спричинити штучне збільшення кількості ВПО та загострення складних життєвих обставин у вразливих груп населення;
- передбачають точкові зміни як відповідь на нагальні проблеми, зокрема й у наданні допомоги на проживання;
- вже врегульовані підзаконними нормативно-правовими актами.

На базі Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України на виконання заходу, передбаченого [Стратегією державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках](#), було розроблено нову редакцію Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Проєкт враховує комплексні відповіді на виклики, які виникли після початку широкомасштабного вторгнення РФ та вплинули на державну політику щодо внутрішнього переміщення. Напрацьований проєкт потребує реєстрації та підтримки у Верховній Раді України.

Нижче наводиться огляд законопроєктів щодо внесення змін до Закону.

1 До складу Коаліції входять Центр прав людини ZMINA, ГО «Донбас СОС», ГО «КримSOS», БФ «Право на захист», БФ «Схід-SOS», ГО «Громадський холдинг «ГРУПА ВПЛИВУ», БФ «Stabilization Support Services», Кримська правозахисна група.

7507

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо забезпечення прав зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб на безоплатне отримання комунальних послуг та безоплатне тимчасове проживання у період дії воєнного стану

Народні депутати: Неклюдов В. М., Ткаченко М. М., Горбенко Р. О., Клочко А. А. та інші

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин

Проект пропонує звільнити ВПО на період дії воєнного стану від оплати житлово-комунальних послуг у місцях тимчасового проживання та скасувати обмеження щодо терміну розміщення. Уряд має передбачити порядок надання компенсації на оплату житлово-комунальних послуг власникам (балансоутримувачам) майна, що використовується для компактного поселення ВПО.

На початку лютого 2024 року законопроект включений до порядку денного до розгляду на пленарних засіданнях.

Питання, які пропонують врегулювати ухваленням проекту закону, **вже врегульовані на рівні постанов Уряду: [№ 930 від 1 вересня 2023 року](#) та [№ 261 від 11 березня 2022 року](#):**

- строк проживання ВПО в місцях тимчасового проживання продовжується до моменту змін у підставах, що спричинили внутрішнє переміщення або зміни місця проживання;
- оплата комунальних послуг здійснюється в рамках отримання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення ВПО у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності;
- власникам (балансоутримувачам) майна не дозволяється отримувати від мешканців місця тимчасового проживання плату за комунальні послуги у разі отримання ними компенсації.

8020

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо запровадження безкоштовного проїзду для внутрішньо переміщених осіб на період дії воєнного стану

Народні депутати: Приходько Н. І., Яцик Ю. Г., Лукашев О. А., Мороз В. В. та інші

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Проект закону пропонує на період дії воєнного стану надати ВПО право на безкоштовний проїзд на території всієї України усіма видами міського пасажирського транспорту. Забезпечення ж покладається на місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування.

На початку лютого 2024 року законопроект включений до порядку денного до розгляду на пленарних засіданнях.

Водночас неврахованими є вимоги чинного законодавства щодо виникнення зобов'язань держави перед підприємствами транспорту у випадку встановлення державних регульованих цін на товари та послуги в розмірі, нижчому від економічно обґрунтованого розміру. Проект закону не запропонував варіанти надання компенсації витрат перевізникам та органам місцевого самоврядування. Зазначається, що його реалізація не потребує додаткових витрат, що не відповідає дійсності.

НОМЕР

НАЗВА

ІНІЦІАТОРИ

КОМІТЕТ

ОГЛЯД (СУТЬ, ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ МОМЕНТИ)

9653

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо гарантування прав внутрішньо переміщених осіб на виплату допомоги на проживання

Народні депутати:
Юрченко О. М.,
Ковальов О. І.,
Гнатенко В. С.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Законопроект пропонує встановити цільове призначення допомоги на проживання, визначити категорії отримувачів та індивідуальний фіксований розмір допомоги на особу, порядок призначення і підстави припинення.

На початку лютого 2024 року законопроект включений до порядку денного до розгляду на пленарних засіданнях.

Позитивом ініціативи є підхід щодо закріплення права ВПО на отримання грошової допомоги від держави.

Водночас цей підхід передбачає отримання допомоги виключно ВПО, які постраждали внаслідок війни (тоді як Закон регулює широкий спектр випадків). Мета використання допомоги визначається як така, що спрямована виключно «на проживання», а фіксований розмір допомоги не враховує інфляційні процеси. Невизначеними є й джерела фінансування, що в разі їх відсутності може призвести до збільшення кількості судових проваджень через неможливість держави виконати взяті на себе зобов'язання.

10017

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо загальнообов'язкового державного соціального страхування

Кабінет Міністрів України

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

Законопроект пропонує визначити, що страхові виплати призначатимуться ВПО з тимчасово окупованих територій (далі — ТОТ) за наявності необхідних документів, які підтверджують право на такі виплати. У разі їх відсутності — на підставі даних, отриманих із різних баз даних і реєстрів у мінімальному розмірі (встановлює Пенсійний фонд України). Після надходження документів здійснюватиметься перерахунок.

На початку лютого 2024 року законопроект включений до порядку денного до розгляду на пленарних засіданнях.

З одного боку, законопроект усуває невідповідності між поточною редакцією п. 11 ст. 7 Закону та профільним законодавством.

З другого боку, негативом є дублювання положень, які відображені у ст. 37 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Одночасно з цим зазначені положення є неузгодженими, що може призвести до утворення нових невідповідностей. Зміни поширюються на обмежену групу з числа ВПО (виключно тих, хто перемістився з ТОТ) і не будуть застосовуватися до тих, хто перемістився з інших територій (наприклад, із зони бойових дій) чи у разі виникнення інших обставин. Деталізований механізм призначення може бути визначений на підзаконному рівні.

10059

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо сприяння соціалізації та адаптації внутрішньо переміщених осіб у приймаючих територіальних громадах

Народні депутати: Приходько Н. І., Лукашев О. А., Яцик Ю. Г., Яковенко Є. Г., Бурміч А. П., Мазурашу Г. Г., Швець С. Ф.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Зміни передбачають доручити Уряду ухвалити державну цільову програму соціалізації та інтеграції ВПО. Така Програма обов'язково має передбачати заходи із соціальної адаптації ВПО та їх інтеграції (у соціальній, житловій, освітній сферах, працевлаштування та медичного забезпечення тощо). Фінансування витрат здійснюватиметься за кошти державного та місцевого бюджетів, а також інших коштів у незаборонений законодавством спосіб.

Зі свого боку чинна [Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року](#) вже визначає конкретні заходи в основних сферах на різних етапах внутрішнього переміщення. Конкретні заходи вже закріплено в окремих рішеннях Уряду. Стверджувати, що визначення необхідності розроблення ще однієї програми вирішить питання фінансування конкретних заходів — неможливо.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин надав висновок про відхилення законопроекту.

10235

Проект Закону про внесення до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо деяких заходів із забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб

Народні депутати: Гнатенко В. С., Лукашев О. А., Мороз В. В.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Законопроект пропонує надати повноваження органам місцевого самоврядування щодо:

- затвердження порядку передачі у власність безхазяйного нерухомого майна, придатного для проживання ВПО, зокрема і завдяки житловим сертифікатам;
- формування переліку виявленого й отриманого у комунальну власність безхазяйного нерухомого майна, яке потребує ремонту та може бути передане у власність ВПО після реконструкції та/або ремонту.

На початку лютого 2024 року законопроект включений до порядку денного до розгляду на пленарних засіданнях.

Позитивним моментом є сприяння забезпеченню житлом ВПО завдяки виявленню безхазяйного нерухомого майна, яке перебуває у комунальній власності.

Водночас реалізація такої ініціативи потребує доопрацювання з урахуванням чинного законодавства України, зокрема положень Цивільного кодексу України.

10382

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо виплати допомоги на проживання з урахуванням оцінки задоволення потреб та ступеню інтеграції внутрішньо переміщеної особи за місцем її фактичного проживання

Народні депутати: Фролов П. В., Ткаченко М. М., Горбенко Р. О., Неклюдов В. М., Козир С. В. та інші

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Законопроект пропонує:

- визначити мінімальний розмір допомоги на проживання в розмірі 3000 гривень — для осіб з інвалідністю та дітей і 2000 гривень — для інших осіб;
- встановити строк отримання допомоги на проживання протягом воєнного стану або до задоволення потреб. Порядок такої ж оцінки має бути визначений Урядом;
- встановити виключний перелік підстав непризначення або припинення виплати допомоги. Ідеться про зняття з обліку, повернення до покинутого місця проживання, перебування за кордоном, наявність житла (не менше 25 квадратних метрів на сім'ю) або отримання компенсації за пошкоджене чи знищене тощо.

На думку ініціаторів, внесення цих змін обумовлене постійними змінами до постанов Уряду щодо умови виплати допомоги на проживання. Попри однозначну важливість цієї проблеми, вона потребує комплексного та виваженого підходу, узгодженого між усіма (Міністерством соціальної політики України, Міністерством фінансів України тощо), розроблення та впровадження програм зайнятості, забезпеченням житлом.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин надав висновок про необхідність взяття за основу за наслідками розгляду в першому читанні.

10405

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації прав внутрішньо переміщених осіб

Народні депутати: Мороз В. В., Гнатенко В. С.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Законопроект пропонує:

- зарахувати ВПО до категорії працівників, які мають переважне право в залишенні на роботі при скороченні працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці;
- звільнити ВПО від сплати мита та плати за надання адміністративних послуг за видачу паспорта громадянина України у разі втрати (пошкодження);
- звільнити ВПО від адміністративного збору за декларування/реєстрацію місця проживання та зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання.

Варто зазначити, що точкові зміни не вплинуть на суттєве покращення становища ВПО. Задля досягнення заявленої народними депутатами мети необхідне комплексне внесення змін до Закону, а також розроблення, впровадження програм зайнятості, забезпечення житлом.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин надав висновок про необхідність взяття за основу за наслідками розгляду в першому читанні.

11028

Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо пріоритетного права деяких категорій внутрішньо переміщених осіб на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна

Народні депутати: Фролов П. В., Ткаченко М. М., Войцехівський В. О., Горбенко Р. О. та інші

Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку

Проект закону передбачає надати пріоритетне право на отримання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна ВПО, які:

- досягли пенсійного віку;
- мають на утриманні дитину віком до 6 років;
- мають на утриманні двох неповнолітніх дітей;
- мають на утриманні дитину з інвалідністю;
- виховують без одного з подружжя дитину віком до 14 років;
- є особами з інвалідністю III групи.

Зміни вносяться до Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України».

Дублювання таких змін є зайвим у профільному Законі, оскільки в ч. 1 ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» вже передбачено, що ВПО мають інші права, визначені Конституцією та законами України. Водночас пропонується підхід щодо пріоритетності має стати предметом окремого комплексного обговорення.

11070

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо встановлення пільгових умов орендної плати для окремих категорій

Народні депутати: Янченко Г. І., Кузьмініх С. В., Нікітіна М. В., Вірастюк В. Я., Безугла М. В. та інші

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнародних відносин

Проект пропонує надати повноваження Уряду встановити пільгові умови розрахунку орендної плати за державне майно для окремих категорій орендарів протягом воєнного стану та 36 місяців після його завершення.

Такі пільгові умови стосуватимуться орендарів — органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств, установ та організацій, які фінансуються із бюджетів тимчасово окупованих територіальних громад та/або територіальних громад, де проводяться бойові дії.

Такі пільгові умови розповсюджуються на сплату орендної плати за нерухоме державне майно:

- під облаштування гуртожитків для тимчасового проживання ВПО, житло яких було знищене та/або розташоване в окупованих територіальних громадах та/або територіальних громадах, де проводяться бойові дії;
- для розміщення співробітників органів місцевого самоврядування;
- для розміщення центрів із надання допомоги (благодійної, гуманітарної, тощо) мешканцям відповідної територіальної громади, які залишили своє місце проживання у зв'язку зі збройною агресією.

Зазначені зміни є точковими і лише частково покращать становище ВПО без розроблення комплексних рішень.

11112

Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо сприяння соціалізації та адаптації внутрішньо переміщених осіб у приймаючих територіальних громадах

Народні депутати: Приходько Н. І., Лукашев О. А., Яцик Ю. Г., Яковенко Є. Г., Бурміч А. П., Мазурашу Г. Г., Швець С. Ф.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин

Проект пропонує:

- надати право ВПО самостійно формувати свої потреби у персональному кабінеті в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб;
- закріпити право ВПО на отримання компенсації за пошкоджене або знищене нерухоме майно;
- передбачити право ВПО на житло через виконання державних і місцевих програм, зокрема надання соціального житла та житла тимчасового проживання, надання пільгових кредитів для придбання житла, а також можливість викупу житла, що є об'єктом фінансового лізингу, тощо. Фонд тимчасового житла мають формувати органи місцевого самоврядування або військово-цивільні адміністрації. Вони ж здійснюватимуть облік ВПО, які потребують такого житла. Порядок надання ВПО житла з фонду, як і порядок його формування, має визначити Уряд;
- встановити виплату допомоги на проживання ВПО, які не досягли 18-річного віку, на весь період дії воєнного стану. Допомога призначається та виплачується у розмірі прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Порядок її виплати має затвердити Уряд.

Слід зазначати, що Уряд вже ухвалив відповідні рішення, які передбачають порядки формування та обліку фондів тимчасового житла, надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, доступного іпотечного кредитування ВПО. Нині труднощі полягають у виконанні ухвалених норм (зокрема, проведення аудиту житла, яке може бути визначено в такий фонд), їх фінансування та поліпшення умов програм (наприклад, зниження суми першого внеску в межах кредитних програм). Водночас інша частина пропозицій є точковими, хоча й необхідними, але вони потребують розгляду комплексно.

ОГЛЯД ЗАКОНОПРОЄКТІВ ЩОДО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ»

КРИМСЬКА
ПРАВАЗАХИСНА
ГРУПА

ГРУПА
ВПЛИВУ
ГРОМАДСЬКИЙ
ХОЛДІНГ

**КИЇВ
2024**